

tänka själva. Utan lärarstöd är boken en katastrof.

Diskussionen om relationen mellom kriminalitet och «fear of crime» er helt inadekvat med ordval som «exaggerated fear» i relation till faktisk risk for exponering, påståendet att utsatthet for brott leder till «paranoia» (!), och att «the main reason for the disproportionate fear is mass media reporting and crime fiction». Författarna ogillar uppenbart delförklaringar i termer av biologi som orsak till kriminalitet. Lombroso anges ha tagit störst intryck av frenologi när han utformade sin teori om medfödd kriminalitet (som en delförklaring, socialläkaren Lombroso var väl medveten om att huvudförklaringen till kriminalitet var social). Lombroso använde sin tids dominerande förståelse av psykiska störningar som degenerationsfenomen med rötter i läran om arvssynd – han var inte frenolog. Hans teori anges som «flawed» därför att den var monogenetisk (långt innan Mendels arbete återupptäcktes, kromosomer identifierades och gener beskrevs). Framställningen är helt enkelt grovt ohistorisk när författarna vill demonstrera sin politiska korrekthet. Kritiken av de genetiska studier som antyder att det finns biologiska bidrag till kriminalitet är också missriktad och oinformerad. Mikael Bohmans (och medarbetare) svenska adoptionsstudie är felciterad, vilket gör att den kritik mot slutsatserna som författarna ansätter blir poänglös.

Valet av de biologiska teorier som presenteras är svårbegripligt. Sheldon torde vara fullständigt inaktuell i dag. Eysenck är inte heller purfärs, särskilt som författarna underlåter att citera fortsättningen i form av «Big 5-traditionen» och heritabiliteten för den typen av basala personlighetsdrag. Mischel däremot (som förnekade existensen av personlighetsdrag) citeras däremot noga (årtalet? – jo minsann, 1968). Psykopati (det överlägset viktigaste forskningsområdet när det gäller individfaktorer och kriminalitet) diskuteras endast som en störning i empatisk förmåga lokaliserad till amygdala. Försöken att formulera en «kriminell personlighet» kritiserar på den grunden att den korsar DSM-IV-kriterierna för olika personlighetsstörningar. Var och en som undersökt fängelseintagna med personlighetsdiagnostiska metoder vet att det är precis det de gör – de får diagnoser inom alla tre kluster och flera samtidiga diagnoser inom dessa kluster. Felet ligger inte i definitionen av «kriminell personlighet» utan i DSM-systemets fyrkantighet.

Mycket av bokens resonemang hämtas från en bok av Blackburn 1993. Referenslistan omfattar påtagligt många originalreferenser från 1970 och -80-tal; kanske direktkopierade men ej lästa från Blackburns referenslista. Detta blir särskilt tydligt när man redovisar sociala/psykologiska teorier för kriminalitet, och utfallet av behand-

lingsförsök. Social inlärningsteori avfärdas som «deterministisk» – «all behaviour is completely determined by learning». Fenomenet «copy-cat» anges som mekanism bakom kopplingen mellan mediavåld och våldsbrott hos sårbara individer. Ingen referens för utfall av Social Skills Training för fängelseintagna redovisas efter 1989. Risker associerade med behandling nämns inte (psykoanalytiskt orienterad gruppterapi resulterar i att icke-psykopater får lägre men psykopater högre återfallsrisk).

Effekter av fängelsevistelse på återfall redovisas relativt balanserat men följs av slutsatser som inte har minsta stöd i forskning: «a prison represents an extremely adverse environment which has deleterious effects on mental health». Den kritiska distans som författarna visar upp när de redovisar för dem oaptitliga modeller och teorier är här fullständigt försvunnen.

När det gäller brottsförebyggande arbete kan man notera att New York-modellen (som bör karakteriseras som en lågtoleransmodell) här betecknas med sitt öknamn – noll-tolerans.

Om läraren vet vad hon/han gör och är väl inläst på detta breda område så är boken OK. Annars bör den förses med dödskalemärkning.

Sten Levander

Allmän psykiatri och rättspsykiatri
Lunds universitet
Sverige

Dansk geriatri

Finn Rønholdt Hansen, Claus Moe,
Marianne Schroll

Geriatrici

Basisbog. 221 s, tab, ill. København:
Munksgaard, 2002. Pris DKK 318
ISBN 87-628-0382-4

Boken presenteres som en grunnleggende lærebok i geriatri for studenter i medisin, sykepleie, fysioterapi og ergoterapi. Med en så bred målgruppe og drøyt 200 små sider til disposisjon, må man treffe en del valg.

Forfatternes valg har åpenbart vært å få med de viktigste av de spesifikke geriatrike momentene, og utelate slikt som man formoder blir dekket innen andre fagfelt. Prøver man å finne stoff om typiske alderssykdommer som polymyalgia rheumatica, hjertesvikt eller polyneuropati, vil man således bli skuffet. Bokens hovedkapitler er dels bygd opp rundt sentrale geriatrike symptomkomplekser, som smerter, søvnforstyrrelser, sansesvikt, ernæringssvikt og fall, og dels rundt noen

utvalgte diagnosegrupper, nemlig demens, delirium, depresjon, hjerneslag og osteoporose. Disse sentrale kliniske kapitlene rammes inn av innledende kapitler om demografi, geriatrik arbeidsmåte og grensegangen mellom aldring, sykdom og svekkelse, og avsluttende kapitler om farmakologi, rehabilitering og etikk.

Gitt de valg forfatterne har tatt, har de fått med imponerende mye klinisk relevant kunnskap. Teksten er kortfattet og poengtert, og rådene som gis er ofte svært konkrete. Ikke minst hadde jeg stor glede av kapitlet om ernæring. Det inneholder praktiske og svært konkrete råd om beregning av energibehov og vurdering av næringstilskudd, som jeg ikke har funnet i like lett tilgjengelig form noe annet sted. Boken er skrevet på et lettfattelig og greit dansk som nordmenn neppe vil ha problemer med, og den har en tiltalende layout uten å være spesielt påkostet. Enkelte avsnitt gjelder spesifikt danske forhold med begrenset relevans for norske lesere, men det meste har allmenn gyldighet.

Likevel er det klart at det brede tema-valget i kombinasjon med et lite format gjør at stoffet ikke kan behandles spesielt grundig. Her er for eksempel halvannen side om behandling av demens, to sider om symptomer på depresjon og drøyt en halv side om forebygging av hjerneslag. Hvert kapittel har noen ganske få litteraturreferanser, nesten utelukkende danske. Jeg tror boken kan være godt egnet for sykepleiestudenter, og den vil helt sikkert kunne komme til nytte på sykehjem og i hjemmesykepleien. For leger og legestudenter som er på jakt etter en lærebok i geriatri vil jeg nok anbefale en bok som er noe fyldigere.

Torgeir Bruun Wyller

Geriatrisk avdeling
Ullevål universitetssykehus

Nyttig informasjonshefte om naltrexon

Liliana C. Bachs, Helge Waal

Naltrexon: klinisk bruk av en opiat antagonist – hva vet vi i dag?

36 s. Oslo: Statens rettskikologiske institutt/
Seksjon for kliniske rusmiddelproblemer,
Ullevål sykehus/RELIS Helseregion Øst, 2002.
Pris: gratis
ISBN 82-91049-34-3

Dette er et hefte om bruk av legemidlet naltrexon i behandlingen av opiatavhengighet. Hefte er bygd over samme lest og har i hovedsak de samme forfatterne som heftet *Buprenorfin i legemiddellassert rehabilitering*, som tidligere er omtalt i Tidsskriftet (1). Naltrexon blokkerer opioidreseptorer og forhindrer dermed at det oppstår en ruseffekt ved inntak av heroin, morfin eller andre opioider. Lege-

midlet har relativt nylig blitt godkjent i Norge, og heftet tar sikte på å møte behovet for informasjon som forfatterne har erfaring for finnes på området.

Heftet tar opp legemidlets farmakologi og den kliniske bruken i to omtrent like store bolker. Det har en fylldig og oppdatert referanseliste med nesten 100 referanser, og et nyttig stikkordregister som letter bruken av heftet som et oppslagsverk. Flere illustrasjoner bidrar til å øke lesevennligheten.

På samme måte som det forrige heftet, gis et objektivt og balansert bilde av fordeler og ulemper med legemidlet. Det er særlig verdifullt at kliniske forhold ved naltrexon diskuteres i forhold til de to andre legemidlene som brukes ved opiatavhengighet, metadon og buprenorfin. Det kunne kanskje vært gjort enda mer ut av dette, og det hadde vært ønskelig at det ble tatt opp hvordan man håndterer situasjonen som oppstår når pasientene har behov for sterke smertestillende legemidler. På den annen side er det bra at andre mulige bruksområder for naltrexon også nevnes, siden legemidlet er godkjent på andre indikasjoner i andre land. Dessverre virker heftet noe mindre gjennomarbeidet enn det forrige; det skjemmes blant annet av en rekke trykkfeil.

Alt i alt gir heftet verdifull informasjon til alle som kommer i kontakt med naltrexon i behandlingen av opiatavhengighet. Som det forrige heftet er også dette gratis, og kan fåes ved henvendelse enten til Divisjon for rettsstoksikologi og rusmiddel-forskning ved Nasjonalt folkehelseinstitutt, eller til Regionalt legemiddelinformasjons-senter eller Seksjon for kliniske rusmiddel-problemer ved Ullevål sykehus.

Olav Spigset

Avdeling for legemidler
St. Olavs Hospital
Trondheim

Litteratur

1. Spigset O. Nyttig om buprenorfin i behandlingen av opiatavhengighet: Tidsskr Nor Lægeforen 2002; 10: 1045–6.

Språklige bilder og forståelse

Georg Lakoff, Mark Johnson

Hverdagslivets metaforer

Fornuft, følelser og menneskehjernen. 228 s, ill. Oslo: Pax, 2003. Pris NOK 268
ISBN 82-530-2474-6

Hverdagslivets metaforer er en norsk oversettelse av klassikeren *Metaphors we live by*, utgitt første gang i 1980. Forfatterne, lingvisten George Lakoff og filosofen Mark Johnson, ønsker med denne boken å demonstrere at språklige bilder eller metaforer er mer enn et poetisk og retorisk virkemiddel. De hevder at metaforene betyr mer for måten vi tenker på enn vår logisk

orienterte kultur har vært villig til å akseptere.

I første del av boken viser forfatterne hvordan metaforer knyttet til romlighet gjennomsyrrer språket: «Han er i *toppform*», «Det går *nedover* med ham» (sunnhet og liv er opp; sykdom og død er ned). Metaforer kan også gjenspeile hva en ting eller et fenomen virkelig er eller består av: «Han *brøt sammen*» (sinnet er en maskin), «Den opplevelsen *knuste ham*» (sinnet er en skjør gjenstand). En variant av slike metaforer er uttrykk som gir ikke-menneskelige ting eller fenomener menneskelige motivasjoner eller kjennetegn: «*Kreften* innhentet ham til slutt» (sykdommen er et menneske eller mer presist en fiende). De siste kapitlene i boken omhandler mer grunnleggende filosofiske spørsmål. Forfatterne argumenterer for et pragmatisk begrep om sannhet som står mellom troen på at sannheten enten er absolutt objektiv eller subjektiv.

Hverdagslivets metaforer er en lettest bok som på relativt få sider belyser grunnleggende trekk ved vår forståelse av virkeligheten. Ett hovedbudskap i boken er nødvendigheten av en kritisk bevissthet om hvordan metaforiske begreper preger måten vi forstår og forholder oss til virkeligheten. Jeg tror boken kan vekke undring og ettertanke hos medisinerne. Metaforiske begreper står sentralt både når vi former virkeligheten gjennom klinisk og samfunnsmedisinsk praksis, og når vi skaper kunnskap om virkeligheten gjennom forskning.

Jan C. Frich

Nevrologisk avdeling
Ullevål universitetssykehus

Tobakk og helseskader

Knut-Olaf Haustein

Tobacco or health?

Physiological and social damages caused by tobacco smoking. 446 s, tab, ill. Heidelberg: Springer, 2003. Pris GBP 63
ISBN 3-540-44031-3

I forhold til de betydelige skadevirkningene i forbindelse med bruk av tobakk og det store antall vitenskapelige artikler som publiseres hvert år, foreligger det relativt få bøker om emnet. Spesielt er det et stort behov for en bok som kan gi en generell oversikt over helseskader i forbindelse med bruk av tobakk. Forfatteren angir at boken er ment å henvende seg til fagfolk og sosiologer så vel som til politikere.

Boken er oversatt fra tysk. Forfatteren påpeker imidlertid at boken er utvidet og

oppdatert i forhold til den tyske utgaven. Boken består av 15 kapitler som tar for seg emner som tobakkens historie, tilsetningsstoffer i tobakk, nikotinavhengighet, en rekke helseskadelige effekter, røykeavvenning, reklameforbud og politikk og tobakksindustri.

Boken inneholder et meget stort antall referanser og for enkelte underkapitler opptar listen av referanser nesten like mange sider som teksten. På mange områder er boken meget detaljert. Den store detaljrikdommen gjør imidlertid at boken er vanskelig tilgjengelig og den er ikke egnet til å gi en generell innføring i emnet tobakk og helseskader. Emner som passiv røyking, hjerteinfarkt og lungekreft har dessuten fått en forbausende liten omtale. Tobakksprodukter som snus og skrå er bare omtalt på et par sider og røyking av rullings er ikke omtalt. Forfatteren er farmakolog og kapitlene som omhandler forfatterens spesialområder, nemlig nikotinavhengighet og farmakoterapi av nikotinavhengighet, er meget leseverdige.

Til tross for at boken har mangler, har den betydelig verdi som oppslagsbok og bør finnes i fagbiblioteker.

Tore Sanner

Institutt for kreftforskning
Det Norske Radiumhospital

Er kunnskapsbasert medisin virkelig kunnskapsbasert?

Stefan Priebe, Mike Slade, red

Evidence in mental health

267 s, tab, fig. New York: Brunner-Routledge, 2002. Pris GBP 28
ISBN 0-415-23692-4

Denne boken henvender seg til et bredt publikum. Den er en artikkelsamling som evaluerer en rekke ulike forskningsmetoder og typer kunnskap. Samtidig som det er et økende krav om at behandling av psykiske lidelser skal være kunnskapsbasert, hersker det betydelig uklarhet med hensyn til hva slags kunnskap forskere skal produsere, og hva bevilgende myndigheter skal se etter. I alt 26 bidragsytere prøver å kaste lys over disse spørsmålene.

Boken består av 21 kapitler fordelt på de fire hovedområdene: «Context», «Methodological approaches», «Applying the evidence» og «The way forward». Den er skrevet i et klart språk, og behandler selv kompliserte spørsmål på en forståelig måte. *Evidence in mental health* er en viktig bok. Den representerer på mange måter noe av det beste i britisk akademisk tradisjon. Her er ingen lettvinte svar, men en grundig og reflektert drøfting av viktige og vanskelige spørsmål. Boken gjør det tydelig at vi må ta kunnskap på alvor. For eksempel er det uholdbart å se bort fra resultatene av rando-